

Thế chế mạnh - Lá chắn pháp lý bảo vệ tài sản vô hình và sáng tạo Việt

Tại Diễn đàn “Thế chế hoá đổi mới sáng tạo - Bảo vệ tài sản vô hình theo tinh thần Nghị quyết 68-NQ/TW”, các nhà quản lý, chuyên gia, luật sư và doanh nghiệp đều nhấn mạnh: Tài sản vô hình là “mỏ vàng” của nền kinh tế số, nhưng nếu không có cơ chế pháp lý đủ mạnh để bảo vệ, thương hiệu và sáng tạo Việt sẽ dễ dàng bị đánh cắp.

Diễn đàn “Thế chế hoá đổi mới sáng tạo - Bảo vệ tài sản vô hình theo tinh thần Nghị quyết 68-NQ/TW” - Ảnh: VGP/TG

Phát biểu tại Diễn đàn, Luật sư Trương Anh Tú, Chủ tịch TAT Law Firm, nhấn mạnh Việt Nam đang bước vào vào thời đại mới, nơi tài sản vô hình như thương hiệu, dữ liệu, phần mềm, giải pháp kỹ thuật và thuật toán trở thành "mỏ vàng" thực sự của nền kinh tế. Giá trị tài sản vô hình toàn cầu đã vượt 80 nghìn tỷ USD, song tại Việt Nam nhiều ý tưởng vẫn chỉ dừng ở dạng phác thảo, chưa được tài chính hóa hoặc bảo vệ đúng mức.

Nguyên nhân không nằm ở sáng tạo, mà ở thế chế chưa đủ mạnh để tài sản vô hình được định giá, giao dịch, thế chấp và trở thành tài sản ngân hàng chấp nhận.

Luật sư Trương Anh Tú viện dẫn tinh thần Nghị quyết 68-NQ/TW, lần đầu tiên gọi đích danh "tài sản vô hình" là nguồn lực then chốt và yêu cầu thế chế hóa đầy đủ quyền sở hữu, quyền định đoạt và tài chính hóa loại tài sản này. Đồng thời, Nghị quyết 57- NQ/TW nhấn mạnh vai trò thế chế như một lợi thế cạnh tranh trong khoa học, công nghệ, đổi mới sáng tạo và chuyển đổi số.

Từ thực tiễn hành nghề, Luật sư Trương Anh Tú chỉ rõ hệ thống pháp luật về sở hữu trí tuệ ở Việt Nam vẫn còn phân mảnh, thiếu tính đồng bộ. Các ngân hàng chưa chấp nhận tài sản trí tuệ làm tài sản đảm bảo; cơ chế định giá và bảo hiểm còn bỏ ngỏ; nhiều doanh nghiệp vẫn e ngại trong việc “tài sản hóa” ý tưởng sáng tạo.

Luật sư Trương Anh Tú đề xuất cần ghi nhận quyền sở hữu trí tuệ như một loại tài sản có thể hạch toán, góp vốn, thế chấp; đồng thời hình thành thị trường định giá và giao dịch, bao gồm trung tâm định giá quốc gia, sàn giao dịch sở hữu trí tuệ và quỹ đầu tư mạo hiểm dựa trên IP.

Song song với đó, hệ thống bảo vệ quyền sở hữu trí tuệ cần được kiện toàn, đặc biệt là việc thành lập tòa án chuyên trách, cùng cơ chế thi hành án minh bạch, nghiêm minh.

“Sáng tạo không được bảo vệ thì cũng chỉ là một ý tưởng chờ bị đánh cắp. Tài sản vô hình là 'đất đai' của nền kinh tế số. Nếu không làm chủ, chúng ta sẽ bị chiếm dụng”, Luật sư Trương Anh Tú nhấn mạnh.

Luật sư Trương Anh Tú (ngoài cùng bên phải) trao đổi tại Diễn đàn - Ảnh: VGP/TG

Luật sư Mai Thị Thảo, Phó Giám đốc TAT Law Firm, phân tích rằng khu vực kinh tế tư nhân đang trở thành động lực quan trọng của tăng trưởng, song đồng thời phải đối mặt với những “cuộc chiến khốc liệt” trong bảo vệ thương hiệu.

Bà Thảo dẫn chứng các vụ tranh chấp thương hiệu nổi bật như Nhựa Bình Minh hay gạo ST25 để cho thấy thương hiệu Việt dễ bị xâm phạm, trong khi hành trình pháp lý đòi lại quyền thường kéo dài và phức tạp. Doanh nghiệp sáng tạo nhanh hơn luật, chế tài xử phạt chưa đủ sức răn đe, trong khi phần lớn doanh nghiệp nhỏ và vừa – chiếm tới 95% tổng số doanh nghiệp – lại yếu thế nhất vì thiếu nguồn lực pháp lý và tài chính.

Theo bà Thảo, muốn thay đổi tình hình, cần có một hệ thống chính sách đủ mạnh để bảo vệ doanh nghiệp. Bà kiến nghị áp dụng cơ chế bồi thường mang tính trừng phạt đối với hành vi xâm phạm nghiêm trọng, thành lập hệ thống tòa chuyên trách về sở hữu trí tuệ với đội ngũ thẩm phán am hiểu và có thể ban hành án lệ, mở rộng các tổ chức giám định sở hữu trí tuệ độc lập để tránh “nút thắt cổ chai”.

Ngoài ra, cần thiết lập Quỹ hỗ trợ pháp lý sở hữu trí tuệ cho doanh nghiệp nhỏ và vừa, đặc biệt là start-up, theo mô hình hợp tác công – tư, đồng thời tăng cường truyền thông và giáo dục cộng đồng để người tiêu dùng trở thành tuyến đầu bảo vệ thương hiệu.

Đại diện Công ty CP Nhựa Bình Minh cũng chia sẻ thực tế khi thương hiệu gần 50 năm tuổi của mình liên tục bị xâm phạm. Từ việc sử dụng các nhãn hiệu tương đồng cho tới gắn thêm chữ “Bình Minh” với một vài từ bổ sung, nhiều sản phẩm gây nhầm lẫn nghiêm trọng cho khách hàng.

“Tại sao một thương hiệu lớn, đã đăng ký hợp pháp và có lịch sử lâu dài, lại có thể bị đánh cắp và tồn tại song song trên thị trường? Tại sao chúng tôi phải chứng minh mình là... chính mình?”, đại diện Nhựa Bình Minh bày tỏ.

Theo đại diện Nhựa Bình Minh, Việt Nam không thiếu luật, nhưng cơ chế thực thi còn bất cập, thiếu tính răn đe, chưa bảo vệ kịp thời quyền lợi doanh nghiệp. Doanh nghiệp kiến nghị cần thành lập tòa chuyên trách về sở hữu trí tuệ, tăng chế tài răn đe, mở rộng biện pháp khẩn cấp tạm thời và xây dựng trung tâm hỗ trợ sở hữu trí tuệ để tạo “lá chắn mềm” cho thương hiệu Việt.

Từ góc độ nghiên cứu, TS. Phạm Minh Huyền, Phó Trưởng Bộ môn Luật Sở hữu trí tuệ, Đại học Luật Hà Nội, đánh giá việc thành lập tòa sở hữu trí tuệ tại Hà Nội và TP HCM theo Luật Tổ chức TAND sửa đổi năm 2025 và Nghị quyết 81/2025 là một bước tiến lớn. Tuy nhiên, bà cũng chỉ ra những khoảng trống như tòa chưa có thẩm quyền hình sự, thiếu tiêu chuẩn nhân sự rõ ràng và chưa có quy trình chuyên biệt để giải quyết tranh chấp.

So sánh với các quốc gia như Nhật Bản, Malaysia, Thái Lan – nơi đã có tòa án chuyên trách về sở hữu trí tuệ, TS. Huyền đề xuất Việt Nam cần bổ sung thẩm quyền hình sự, quy định biên chế tối thiểu, đào tạo chuyên sâu cho thẩm phán và thư ký, đồng thời ứng dụng công nghệ trong tố tụng, kể cả xét xử trực tuyến.

“Một cơ chế tài phán đầy đủ và chuyên nghiệp sẽ là chìa khóa bảo vệ quyền sáng tạo, khuyến khích đổi mới và nâng cao uy tín quốc gia trên trường quốc tế”, bà Huyền nhấn mạnh.

Ông Lê Huy Anh, Phó Cục trưởng Cục Sở hữu trí tuệ (Bộ KH&CN) trao đổi tại Diễn đàn

Đổi mới để bắt kịp thực tiễn

Đại diện cơ quan quản lý nhà nước, ông Lê Huy Anh, Phó Cục trưởng Cục Sở hữu trí tuệ (Bộ KH&CN) nhấn mạnh, không chỉ trong phạm vi trong nước, mà khi ra thị trường quốc tế, nếu thiếu hiểu biết và không làm chủ “luật chơi” về sở hữu trí tuệ, doanh nghiệp Việt Nam sẽ phải trả giá rất đắt. Nhiều vụ kiện ở các thị trường lớn đã khiến doanh nghiệp phải chi phí lên tới hàng tỷ USD, chỉ riêng tiền luật sư và xử lý tranh chấp cũng là gánh nặng không nhỏ.

Ông Lê Huy Anh cho biết, Công điện 65 và Chỉ thị 13/2025 của Thủ tướng Chính phủ gần đây đã thể hiện quyết tâm mạnh mẽ trong cuộc chiến chống hàng giả, gian lận thương mại và vi phạm sở hữu trí tuệ. Đây là nền tảng quan trọng để củng cố hệ thống bảo vệ quyền và tạo dựng môi trường kinh doanh minh bạch, công bằng.

Để phản ánh đầy đủ tinh thần Nghị quyết 57 và bắt kịp thực tiễn phát triển nhanh chóng của công nghệ, chỉ sau hơn 2 năm khi Luật Sở hữu trí tuệ sửa đổi 2022 có hiệu lực, Cục Sở hữu trí tuệ đang tiếp tục đề nghị sửa Luật này, tập trung vào 5 nhóm chính sách lớn: Thương mại hóa quyền sở hữu trí tuệ, xây dựng thị trường và sàn giao dịch IP; đơn giản hóa thủ tục hành chính, rút ngắn thời hạn xử lý đơn; nâng cao năng lực bảo vệ quyền, tăng chế tài, kiện toàn thanh tra chuyên ngành; đáp ứng cam kết quốc tế; giải quyết các vấn đề mới như AI sáng tạo, bảo hộ đối tượng kỹ thuật số, mở rộng đối tượng bảo hộ kiểu dáng công nghiệp.

Theo ông Lê Huy Anh, ở những quốc gia phát triển, 80% tài sản là vô hình, tài sản trí tuệ, chỉ 20% là hữu hình. Việt Nam muốn bứt phá thì phải đi theo con đường này. Cục Sở hữu trí tuệ cam kết tiếp tục đồng hành, nâng cao chất lượng quản lý, hỗ trợ tối đa cho doanh nghiệp, tổ chức trung gian, các văn phòng luật... góp phần xây dựng hệ sinh thái sở hữu trí tuệ mạnh mẽ hơn, phục vụ mục tiêu phát triển quốc gia.

Thu Giang

Nguồn: CÔNG THÔNG TIN ĐIỆN TỬ CỤC THÔNG TIN, THỐNG KÊ